

IGAZSÁG, ALKOTÁS, HALHATATLANSÁG

„Bátorság nélkül meddő a tudomány”. *Tanulmányok Schmidt Mária tiszteletére.*

Szerkesztette: BACZONI Dorottya – ÖTVÖS István.

Szent István Társulat, Budapest, 2023. 236 oldal, 3800 Ft

Jubileumi tanulmánykötet készült Schmidt Mária Széchenyi-díjas történészprofesszor, a Közép- és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Alapítvány és isze alá tartozó intézményhálózat tagjainak (XX. és XXI. Század Intézet, Kertész Imre Intézet, Kommunizmuskutató Intézet, Terror Háza Múzeum) főigazgatója, illetve a Pázmány Péter Katolikus Egyetem tanszékalapító egyetemi tanárának tiszteletére, az általa sokat idézett, *ars poeticájának* is tekinthető Gracián-idézet – „Bátorság nélkül meddő a tudomány” – címadásával.

A cím márpedig kötelez: a professzorasszony kedvelt tételmondatának alátámasztását a kiadványban a jóbarátaiból, pályatársaiból, kollégáiból, tanítványaiból és mentoráltjaiból összetevődő, kiváló szakemberekként tevékenykedő, 27 tagú szerzőgárda maradéktalanul el is végezte. A klasszikus *Festschrift*-ben egytől egyig sokszínű, mérsékelt gondolatvilággal rendelkező, hiánypótló állításokat megfogalmazó, téren és időn át- és túlnyúló írásokat olvashatunk, így **a tisztelgő kötet nemcsak méltó, de egyedülálló módon állít emléket az ünnepeelt nagyszabású és kiterjedt munkásságának.** Egyedülálló módon, mert a tanulmányok egy olyan életművet méltatnak, amelyet maga a kötet, annak a szerzői és szerzeményeik is, valójában mind megtestesítenek, a részét képezik. A kötetbe írt – itt és most a teljesség igényével – Gerő András és Kapronczay Károly, akik sajnos már nincsenek közöttünk, aztán a két szerkesztő, Baczoni Dorottya és Ötvös István, kollégák, sőt pályatársak, mint Galló Béla, Izsák Lajos, Kahler Frigyes, M. Kiss Sándor, Medgyesy S. Norbert, Őze Sándor és Szakály Sándor, valamint a tanítványok és az egykori vagy mai munka-

társak bőséges sora (Annár Ágnes, Apor Attila, Balogh Gábor, Békés Márton, Biró András, Deák Dániel, Dudas Bertalan, Fekete Rajmund, G. Fodor Gábor, Halmy Kund, Kosztur András, Lakatos Dorina, Lakházi Ákos, László Bernadett, Máthé Áron és Nagy Ervin).

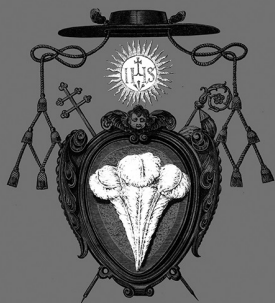
Két állítás: bátorság nélkül meddő a tudomány – a tudomány megismerésre irányuló tevékenység.

Ugyanakkor szembenézni önmagunkkal és a körülöttünk zajló folyamatokkal, emlékezni, feszegetni a múlt kérdéseit és válaszok után kutatni nem is annyira ártalmatlan cselekedet. Legfőképpen nem az manapság, amikor is a tudományos világ az ideológiai hadviselés egyik elsődleges célkeresztjében áll, és nyomás alá helyezi annak művelőit, méghozzá oly mértékben, hogy akár a természet törvényeit is felülírják. Éppen ezért a tudománynak szüksége van bátorságra, de bátorságra van szükség a tudományok műveléséhez is. A bátorság nem a félelem hiányát jelenti, hanem a döntés meghozatalát arról, hogy van egy felsőbbrendű cél, amely fontosabb,

mint a félelem vagy az akadályok. Ez pedig az igazság, amely napjaink legvitatottabb fogalmai közé tartozik. Az ideológiai hadviselés keretében komoly, olykor sikeres törekvések mutatkoznak arra a tudomány területén, hogy a mindig éppen megfelelő igazság axiómáként jelenjen meg. Mindez magában hordozza annak kockázatát, hogy – úgymond – megmásul/megváltozik a múlt, s végül az emberek megvallják a kétest és tagadják a nyilvánvalót.

Schmidt Mária minden kétséget kizáróan megalkuvást nem tűrő, igazságkereső személy, aki e szemléletmód követésére ösztönzi a tudományos közösséget is maga körül: az egyetemen, a múzeumban, a kutató-

„Bátorság nélkül
meddő a tudomány”

Tanulmányok
SCHMIDT MÁRIA
tiszteletére

és elemzőintézetekben, könyveiben és a nyilvánosságban. Csak az igazságra való törekvés szolgálhatja ugyanis valós, maradandó alkotások születését. Csak így fordítható jóra a rossz. Jól emlékszem, amikor néhány évvel ezelőtt főigazgató asszony meggyőzött arról, hogy történészi pályára lépjek. Úgy fogalmazott, ezt érdemes teljes egészében idézni, hogy

„történésznek lenni a világ legkirályabb dolga, mert abban a kiváltságos helyzetben van, hogy ismeri az igazságot, és feltárhatja azt a világ számára.”

Inspirációt és szellemi muníciót nyújt mindazoknak, akik meghozzák a döntést és azon, bátor szívnek való küzdelemre vállalkoznak, hogy kimondják az igazságot. A 27 szerző mindegyike meghozta a döntést, és vállalta a küzdelmet. A történész személyes hatása pedig egyértelműen kidomborodik a tiszteletére készített kötet alkotásain, amelyek voltaképpen felemelő hitvallások is egyben.

Az úgynevezett „szellemi elit” évtizedek óta uralja és természetes közegeként tekint az egyetemekre, ahol az ideológia tudatipari térnyerése által, mesterséges módon termelheti ki magából a saját érdekei mentén mozgósítható csoportokat. A professzorasszony pályatársa, Őze Sándor történészprofesszor elmesélése

alapján a rendszerváltoztatás idején közös fogadalmat tettek azzal kapcsolatban, hogy tevőlegesen részt vállalnak a jövő új történész generációjának kinevelésében. A jubileumi kötet az azóta eltelt csaknem 35 év erre vonatkozó bizonyágtétele. Írásról írásra az az olvasó érzése, hogy abban a tanteremben áll, ahol sorra dobannak a tanítványok cipőtalpai a padok tetején egy magasabb rendű célért kiállva, tüntetőleg a gondolkodás gúzsba kötése ellen és tisztelegve a mesterük iránt. A kiadványban olvasható alkotások tiszteletadás és főhajtás Schmidt Mária emberi nagysága, szakmai bátorsága és az általa képviselt értékek előtt.

Szokták mondani, hogy egy ember addig él, amíg emlékeznek rá. Schmidt Mária örökségére a jövő nemzedéke nemcsak emlékezni fog, hanem benne elevenen él majd tovább. Mögötte hallani a bátor és igazságkereső, tette kész morajt azokban a szerzőkben és szerzeményeikben, akik a jubileumi kiadványban megjelennek. Megkockáztatom, ők Schmidt Mária életművének talán legértékesebb „alkotásai”. Ők és mi, akik a szellemiségét és a gondolatiságát tovább viszik. Csontváry Kosztka Tivadar úgy vélte, „maradandó alkotást csak az igazságból meríthetünk, az igazságot csak az Istentől nyerhetjük. Akinek megadatott a képesség az alkotásra, annak megadatott a képesség a halhatatlanságra”. A tanulmánykötet legfőbb állítása, hogy Schmidt Mária halhatatlanságra született.

HALKÓ PETRA